

Norge, Italia og de andre: En analyse av åpningsseremonien i Torino OL 2006 på NRK1

Alf-Ivar Rabben Nordsetrønningen

Institutt for informations- og medievitenskap, Universitetet i Bergen

Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org (ISSN 1652–7224) 2006-10-11

Copyright © Alf-Ivar Rabben Nordsetrønningen 2006. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

Det finns idag en markant förskjutning av synen på idrott, och inte minst på sina håll av det vetenskapliga intresset för idrott, som går från det rent sportsliga, idealt sett, i riktning mot att betona evenemanget, "eventet". Dagens elitidrottsgalor är bara jippon, har det lite tillspetsat sagts. Sant är i alla händelser att idrotten idag är så mycket mer än sporten. Idrott intar en nyckelposition i upplevelseindustrin; idrott säljer, allt från kläder och skor till hela städer och andra turistmål. Andra värden än de rent idrottsliga har tagit över, vilket många gläds över, men möjligen ännu fler sörjer.

De olympiska spelen står idag för den mer traditionella synen på idrott; man talar om den olympiska idén och om olympiska värden, och trotsar i vissa fall det sportindustriella komplexets krav på marknadstänkande och lönsamhet. Samtidigt så svarar de olympiska spelen, oavsett årstid, för de mest utvecklade och påkostade jippon i anslutning till det ädla idrottsliga tävlandet. Sålunda har öppningsceremonierna alltsedan sommarspelen i Los Angeles 1984 blivit ett mått på värdstadens resurser, i form av pengar, fantasi och engagemang. Vinterspelen är härvidlag inget undantag, och senast, i Turin 2006, bjöds på en makalös show, ett jippo i syfte att sälja Turin som fick radioreportrar att ge upp och be folk sätta på TVn. Alf-Ivar Rabben Nordsetrønningen har undersökt norska TV-kanalen NRK1s referat av öppningsceremonin i Turin. Han avrapporterar sina iakttagelser och sin infallsrika och underhållande analys i denna artikel, och visar hur kanalens båda kommentatorer tog varje tillfälle till vara för geopolitiskt färgade kommentarer utifrån ett centrum–periferi-perspektiv som placerade Norge stadigt mitt i den internationella vintersportens centrum, historiskt, idag och i framtiden.

Innledning

Ikke rart radioens Arne Porsum valgte å strekke våpen da han forsøkte å skildre åpningsseremonien i Sarajevo onsdag. – Dere som har TV – slå den på. Dette må dere se, ropte han ut over eteren. Hans eget medium strakk ikke til denne gangen. For det var et show vi aldri har sett maken til på OL byens fotballstadion. (Aftenposten Aften 9.2.1984)

Olympiske åpningsseremonier har i tv-overføringens tidsalder utviklet seg til å bli storslåtte show som sees av flere mennesker enn noen andre begivenheter, og åpningsseremonien i Torino 2006 var intet unntak. På norsk fjernsyn var det NRK1 som sendte den, og denne sendingen har jeg gjort en analyse av. De momentene jeg har fokusert på er som følger:

- a. Arrangørene har blant annet en over 60 sider lang ”Media Guide ” for åpningsseremonien som hjelper kommentatorene med å tolke av hva som skjer under seremonien. Et spørsmål blir da om dette er et verktøy som ukritisk blir tatt i bruk og om NRK1s kommentatorer av den grunn fremstiller Italia (ukritisk) i tråd med lokale interesser.
- b. En del av seremonien dekkes knapt av media guiden, nemlig atletenes parade. Dette er en relativt langvarig affære og kommentatorene vil i langt større grad være avhengige av sine egne notater, eller egen kunnskap i det de kommenterer. Den geopolitiske dimensjonen ved dette segmentet er meget interessant, hvordan NRK1s kommentatorer presenterer Norge i forhold til andre deltagerland, hvilke referansepunkter seerne gis. Den sentrale problemstillingen her blir hvor og hvordan kommentatorene plasserer Norge på den globale arenaen.

Jeg benyttet meg av en semiotisk tilgang til analys materialet da jeg så dette som meste hensiktsmessige; det er kun kommentatorenes utsagn jeg tar tak i her – ikke det visuelle. Seremonien ble kommentert av NRK1s Ove Eriksen og Line Andersen.

Moderne olympiske åpningsseremonier

Det har blitt en selvfølgelighet innen sports- og medieindustrien at de olympiske leker og fotball-VM er de mest sette, og dermed på et vis de største, fjernsynsevenements i historien.

It is cultural phenomena such as the Olympics and the soccer World Cup that have the capacity to engage audiences across the world, whatever the various modes of reception and cultures of consuming expressed in the process and act of viewing (Tomlinson 1996:585).

Bilder fra eldre olympiske åpningsseremonier, som for eksempel fra Roma i 1964, virker nå som gammeldags og utilstrekkelige. Den kalde krigens rivalisering på 70- og 80-tallet var en faktor som bidro til store seerskarer, noe som igjen rettferdiggjorde fjernsynsindustriens og OL sponsorenes investeringer. I følge Tomlinson (1996:585) kan åpnings- og avslutningsseremoniene i Los Angeles i 1984 nå ses som et vannskille i en slik sammenheng. Dette var spektakulære seremonier som skulle vise overlegenheten til det vestlige, kapitalistiske, frie amerikanske samfunnet, i motsetning til det undertrykkende sovjetregimet. Seremoniene satte en standard som de etterfølgende arrangørlandene følte seg tvunget til å leve opp til eller å overgå.

In Seoul in 1988, and in Barcelona in 1992, the summer games opened to magnificent ceremonies celebratory of the different levels of the regional, the national and the su-

pra-national – and simultaneously resonant with some central tensions in an increasingly globalized world of sports consumption (Tomlinson 1996: 585).

I følge Tomlinson (1996:586) ble det også i vinter-OL et større fokus på de seremonielle aspektene. Vinter-OL i Calgary 1988 var blant annet en erklæring av Canadas kapasitet til å gjøre det like godt som byer og regioner i USA kunne. I Albertville 1992 var vinterlekene et påskudd for å forbedre infrastrukturen for transport, samt områdets turistpotensial.

Det er færre land som deltar i vinter-OL enn det er i sommer-OL, og det er også noe kortere enn sommerlekene. Allikevel trekker evenementet mange tv-seere rundt om i verden, og spesielt populært er det blant nordamerikanske og europeiske seere (Tomlinson 1996:597).

Åpningsseremonier som media evenement

I sine drøftinger om media evenements differensierer Dayan og Katz mellom tre ulike typer: *konkurranser*, *kroninger* og *erobringer*. Idrettsarrangement er typiske eksempler på konkurranser (forhåndsgitte regler samt en 'miniatyrisering og humanisering' av konflikter), men i følge Puijk (Klausen, red. 1999:117) er det ikke like åpenbart at de olympiske åpningsseremoniene går derunder. Han peker på at seremoniene også på mange måter kan sees som kroninger – en feiring av både IOC, den olympiske ideologi og vertsnasjonen.

Dayan og Katz argumenterer med at livedekningen av evenementet er i tv-selskapenes hender og dermed ikke under direkte innflytelse fra arrangørene. Dette gir media en viss autonomi i sin dekning, selv om de observerer at de normalt sett holder seg til arrangørens definisjon av evenementet (Dayan og Katz 1992:83, i Klausen, red. 1999:117).

I de olympiske leker er det vertskringkasteren, under kontrakt med den lokale organisasjonskomiteen, som produserer den 'internasjonale sendingen', som vil si lyd og bilder fra arenaen, mens de respektive nasjonale kringkasterne selv står for kommentarene. Der den 'internasjonale sendingen' skal være uten noen nasjonal vinkling, bruker de nasjonale kringkasterne dette materialet, og noen ganger også noen egne bilder, til å gi sendingen en nasjonal vinkling. Denne organiseringen innebærer da naturlig nok at selv om flerfoldige tv-kanaler dekker samme evenement, så vil seere rundt om i verden ikke nødvendigvis motta samme budskap (Klausen, red. 1999:117-118).

Torino 2006 på NRK1 – en kroning av Italia?

Å si at åpningsseremonien i Torino i noen særlig grad bar preg av å være en feiring av organisasjonen IOC kan ikke påstås her. NRK1s kommentatorer vektlegger i stor grad seremonien som en feiring av Torino, Italia og den olympiske ideologien.

"Det er ingen stor bombe som springer hvis vi sier at dette kommer nok til å handle om italiensk lidenskap i form av entusiasme, gleden over det vakre, slik vi opplever det i italiensk kunst, style og smak", avslører Ove Eriksen allerede før selve seremonien er i gang. Den samme Eriksen forklarer også hva som skjer når et massekoreografert hjerte dukker opp på skjermen til tv-seeren: "Et pulserende, lidenskapelig, italiensk hjerte hilser en hel

verden”. Arrangøren er tydeligvis interessert i å vise at Italia er langt mer enn sol og varme, og Line Andersen er behjelpelig: ”Vi er i alpenes hovedstad Torino”, ”faktisk er det slik at 1/3 av Italia er fjellandskap”. Når OL-ringene heises opp ”så har vi fått en triumfbue i kan-skje ordets aller riktigste forstand. Kanskje tidenes flotteste inngangsport for OL heltene”. Når Korea kommer inn på stadion kan samme Andersen fortelle at ”det er første gang at Korea går innmarsjen sammen som ett land. De skal delta som to, men akkurat her i dag så representerer de vel de olympiske verdier med stil”. Da Peter Gabriel hadde fremført John Lennons Imagine ”så var det kan kanskje mulig da, for et øyeblikk, å forestille seg en verden uten krig”, i alle fall for kommentator Line Andersen. Det eneste til en viss grad negative under åpningsseremonien er at det to ganger stilles spørsmålstegn ved infrastrukturen. Ove Eriksen mener at ”vi får håpe på godt vær, lite snø, for da kan det bli problematisk tror jeg, å få avvirket disse lekene på smale alpeveier. Men vi får håpe at værgudene står arrangøren bi”.

Sett bortsett fra dette så er hele seremonien fylt med superlativer, skryt og beundring fra de norske kommentatorene. Kommentarene er i høyeste grad en reproduksjon av den offisielle tolkningen som er gitt i arrangørens Media Guide, og i tråd med lekens motto ”Passion Lives Here” så er italiensk lidenskap den røde tråden, både fra de norske kommentatorene og arrangøren.

Det er selvsagt enklest å benytte seg av de allerede ferdige tolkningene, men dette er med på å forenkle Italia. I en analyse av vinter-OL på Lillehammer på britisk fjernsyn og i britisk presse påpeker O’Donnell og Boyle (Puijk, red.1997:100) at BBCs kommentator David Coleman på ukomplisert vis fremstilte Norge som en bærer av gammel historie, og totalt ignorerte den historiske kompleksiteten til en relativt ung uavhengig nasjon og dens skiftende geografiske grenser. Det samme skjer under åpningsseremonien i Torino. I følge Di Tota (Puijk, red.1997:224) har dagens Italia i mer enn 3000 år vært en av verdens mest invaderte territorier, og som en følge av ulike folkegrupper som har slått seg ned i landet så er, i særlig grad Sør-Italia, et kulturelt lappeteppesom har gjort det nærmest umulig å plukke ut elementer som kan være med på å sveise sammen en nasjonal identitet. Di Tota peker også på at Italia har en dobbel geografisk identitet: en middelhavsk og en europeisk, og at disse identitetene ofte er i sterk konflikt med hverandre. Den eneste forenende faktoren er fotball, som er like populært i nord som i sør (Puijk, red.1997:226).

Åpningsseremonier har muligens ikke rom for kompleksitet. Norske tv-seere fikk se Italia slik arrangøren ønsket å presentere det; som en bærer av viktig historisk kultur fra middelalderen, til renessansen og barokken. Som et lidenskapelig land, et alpeland, et land kjent for design og skjønnhet, men også for teknologi – det hele presentert veldig ukomplisert.

Jan E. Hansen hadde et litt mer nyansert bilde i en kommentar i Aftenposten:

Det kunne også blitt for mye Torino og for lite Italia. For man skal være klar over at Italia som en ung nasjon, fullstendig samlet først i 1870, består av mye regional selvbevissthet. De sa det slik, de som en gang etablerte en nasjonalstat av tidligere bystater og fyrstedømmer: ’Nå har vi oppfunnet Italia. Men det gjenstår å oppfinne italieneren’. Prosjektet pågår fremdeles. Den gang var faktisk Torino den første italienske hovedstad noen år før pavestaten Roma ble okkupert til samme formål. I regionen Piemonte hadde fyrstehuset Savoia sine røtter, det ble valgt til Italias kongehus, også

under Mussolini regjerte det på et vis, og ble så kastet ut av landet etter krigen. For to år siden opphevet man denne grunnlovsbestemmelsen, slekten Savoia er kommet hjem, og prins Emanuele Filiberto løp en av de siste etappene med OL-ilden i Torino like før helgen. Et historisk forsoningsbilde, utenkelig inntil nylig.

Nå står Torino i støpeskjeen igjen etter at hundre års industrieventyr nærmest er over, særlig markert ved Fiat-konsernets krise de senere år. Arrangøren av vinterlekene har ambisjoner om at OL skal kunne profilere byen og regionen i kraft av ny teknologi, ny design, ny næringsoptimisme. (Aftenposten Morgen, 12.02.2006)

O'Donnel og Boyle (Puijk, red.1997:109) påpeker at de forskjellige kulturelementene i slike seremonier selvsagt må tolkes, og at den eneste realistiske kilden for en slik tolkning er vertsnasjonen – men at det under åpningsseremonien på Lillehammer var slik at den tolkningen BBCs kommentar gav som en helhet ble reproduisert i tråde med lokale interesser.

Det er ikke snakk om at man nødvendigvis skal utøve kritikk overfor Italia i det man kommenterer, men den siterte kommentaren i Aftenposten Morgen har på noen få linjer produsert et mer nyansert bilde av Italia enn NRK1s kommentatorer klarte på rundt tre timer med åpningsseremoni.

Slik britiske tv-seere ble kjent med norsk kultur slik arrangøren ønsket at den skulle fremstå i 1994, skjedde det samme for norske tv-seere i 2006; de ble presentert for et Torino og Italia helt i tråd med de lokale interessene, med andre ord; det var en storslått kroning.

Atletenes innmarsj

I tillegg til Italia var det, ikke overraskende, Norge som ble viet mest tid under åpningsseremonien. Det er faktisk kun et segment i hele seremonien der det vies noe særlig oppmerksomhet til andre land enn Norge og Italia; nemlig atletenes innmarsj. Dette er det lengste segmentet under hele seremonien, og også den delen der kommentatorene ikke er gitt noe særlig tolkningsverktøy fra arrangøren. Dette fører til at det som formidles i denne delen av seremonien blir særlig interessant.

I følge Blain m.fl.(1993:186) er de olympiske leker blant annet et medieevenement hvor etablerte nasjoner kommer for å få sin dominans bekreftet, om enn bare i sine egne øyne, mens, som en kontrast, de som er anslått som ubetydelig gjerne får sin ubetydelighet bekreftet av de betydelige. Her vil jeg argumentere for at akkurat dette i stor grad skjer under NRK1s dekning av åpningsseremonien i Torino.

Jeg søker å finne ut hvordan NRK1s kommentatorer i spesielt dette segmentet plasserer Norge på verdenskartet; hvordan forventninger bygges opp, hvem Norge måler krefter med, og hvilke land som ufarliggjøres. For å få kartlagt dette så tydelig som mulig har jeg sett etter mønstre i kommentarer for hele regioner og/eller verdensdeler, for maktsentra, for industriland og utviklingsland – og funnet et tydelig sentrum og en periferi som jeg kommer tilbake til nedenfor. Jeg har prøvd å få fatt i den geopolitiske dimensjonen i kommentarene til NRK1s Line Andersen og Ove Eriksen, og jeg vil fokusere spesifikt på det jeg gjennom min analyse har kategorisert som land i *sentrum* og *periferien*. I tillegg til disse landene så finnes det en rekke land som kan plasseres en plass i mellom de jeg drøfter her.

Noen ligger tett opp til sentrumslandene, mens andre kan plasseres nærmere de landene ytterst i periferien. Jeg har imidlertid valgt å legge fokuset på de to motsetningene sentrum og periferi: land som i denne sammenhengen karakteriseres som de største og minste.

Norge og sentrum

I følge O'Donnel (1994:353) fungerer sport på et internasjonalt nivå som en arena hvor

advanced countries can and must act out their preferred myths through self- and other-stereotypes, and celebrate those qualities which, in their own eyes, make them more modern, more advanced, in short *superior*.

Når det gjelder vinter-OL så er ikke sentrumslandene helt de samme, i alle fall ikke ut ifra kommentarene på NRK1, som for eksempel de beskrevet av O'Donnel. Storbritannia er for eksempel ikke tatt helt inn i varmen, av den enkle årsak at landet ikke har store tradisjoner for å gjøre det bra i vinter-OL.

Det tydelige sentrum når man følger kommentatorene på NRK1 er land fra Nord-Europa, Nord-Amerika og Alpe-land: Norge, Tyskland, Usa, Canada, Russland, Østerrike, Italia, Frankrike og, under tvil, Finland, Sverige og Sveits. Sentrumslandene er altså i all hovedsak store vestlige industriland.

Dette er for det første land som får mer omtale enn de fleste andre land. Noe av årsaken ligger selvfølgelig i at disse landene stiller med store tropper, og da okkuperer de også mer plass i tv-ruten enn for eksempel land som stiller med en eller fire deltagere.

17 av 20 vinter-OL er blitt avholdt i åtte av disse landene, de eneste unntakene er Sapporo 1972, Sarajevo 1984 og Nagano 1998. Russland, Finland og Sverige har ikke avholdt vinter-OL, men alle tre har arrangert sommer-OL.

Å arrangere vinter-OL later til å være en suksessformel: ”ettersom de arrangerer om fire år, så må vi vel regne med svært gode resultater for Canada også her i Torino, det er gjerne sånn.” og ”de [italienerne] kommer nok til å gjøre et stort OL, slik vertsnasjonene har for vane.”

Sentrumslandene i NRK1s sending settes gjerne i båsen ’sterk vinteridrettsnasjon’ – og de henges ofte på knagger som ses i forhold til norske prestasjoner, eller som gjør det mulig å fremheve norske prestasjoner:

Østerrike presenteres av Line Andersen som ”en av de store nasjonene i vinterlekene” før det rammes opp medaljer. Til slutt nevner hun at Christian Hoffman tok gull på 30km i Salt Lake, noe han fikk etter at ”Johann Mühlegg måtte gi fra seg sin gullmedalje, som vi kjenner til”. Da gjør Ove Eriksen tv-seerne oppmerksomme på at ”da var det også andre som fikk gull”, før de to kommentatorene etter tur utbasunerer ”Norge!” og ”Nordmenn!”.

Tyskland beskrives som ”en av de aller, aller største og sterkeste nasjonene” av Ove Eriksen, før han like etter får med at ”de hadde jo faktisk en fler medalje enn Norge i 2002, men Norge hadde flere gullmedaljer. 13 hadde Norge, 12 hadde Tyskland.”

At det var Norge som var beste nasjon i Salt Lake nevnes også i det Norge kommer inn på Stadio Olimpico, og antall medaljer og deres valør remses opp, før kommentatorene går over til å ramse opp de mange medaljemulighetene Norge visstnok har allerede neste dag.

Line Andersen får med seg at USA tok 10 gull i Salt Lake, og Ove Eriksen følger opp med å påpeke at det er ”en tropp som er tre ganger større enn den norske, men så stiller de også i alle, alle øvelser.”

Forklaringen på hvordan så mange andre kan ta gull kommer når Sveits ankommer ”med en solid tropp”: Sveits ”er jo med i grener som vi ikke deltar i, blant annet aking, som de kan hente medaljer i.” Når Sveits kommer inn klarer man også å annonsere norske medaljemuligheter. Kommentatorene sår tvil om at sveitsiske Simon Amman kan gjenta hopp suksessen fra Salt Lake, der han tok to gull, fordi Line Andersen: ”har hørt at det er nordmennene jeg, som er i superform i hopp i OL”, og Ove Eriksen er enig: ”Ja, det er Ljøkelsøy som, og Bystøl og alle de andre som er i storslag. Bare ikke vår venn fra Trøndelag. Ingebrigtsen er ikke i form.” Det er altså nordmennene som er i form, den som er ute av form er trønderen Ingebrigtsen. Dette er den eneste karakteristikken som er i nærheten av å være negativ til en norsk idrettsutøver; han har tydeligvis ikke de egenskapene som skal til for å kunne karakteriseres som ”Norsk”, dermed blir han redusert til å være ”vår venn fra Trøndelag”. Hans lagkamerat på hopplandslaget Ljøkelsøy er også fra Trøndelag, men han er i denne sammenhengen en nordmann ”i storslag”.

Det finnes noen få unntak der man trekker frem norske idrettsprestasjoner i andre deler av sendingen enn under atletenes innmarsj, og ikke minst skjedde dette når den olympiske ilden ankom stadion. Noen av de som løp med fakkelen var det italienske langrennslaget som tok gull på stafetten i OL på Lillehammer, da Italias Silvio Fauner slo Bjørn Dæhlie i spurten. Ove Eriksen utdyper: ”Ja, det var et forsmedelig nederlag den gangen. Han slo altså vår, og verdens beste vinterolympier, Bjørn Dæhlie, men Thomas Alsgård han rettet opp det hele fire år senere”. Line Andersen tar over: ”og da slo han Fauner på målstreken og fikk tatt grundig tilbake”. Det blir viktig å vise at selv om det er store italienske idretts-helter som påførte Norge et nederlag som bærer flammen, så er de ikke Norge overlegne – Norge fikk jo sin revansj senere. Det er som om kommentatorene ser seg nødt til å slikke et nasjonalt sår.

Norge plasseres konsekvent ved siden av eller over andre historisk sterke vinteridrettsnasjoner, og det er ikke snakk om å nevne noen slags nederlag uten at man retter det opp ved kompensere med andre bragder. Norge plasseres helt i toppen i det gode selskap, som en av sentrumslandene, en av de overlegne nasjonene.

Til og med et lite forsøk på å kjempe for likestilling fra kommentatorenes side viser seg å være grunnet i norske interesser.

Ove Eriksen: ”Hopp har jo vært på programmet helt siden starten, det mangler bare en ting med hopp og det er likestilling mellom kjønnene. Skulle gjerne sett Anette Sagen hoppe i disse olympiske lekene”. Line Andersen er enig: ”Vi får håpe på kvinner i OL. I hopp da, vel og merke.” Kvinner og hopp har fått stor oppmerksomhet i Norge, nettopp på grunn av Anette Sagen som har fått mye medieoppmerksomhet og i tillegg har vært i verdenstoppen blant kvinnelige hoppere. Kommentarene som gis antyder jo også at det er ytterligere norske medaljemuligheter er en drivkraft bak ønsket om likestilling. Det gis gjennom hele innmarsjen et inntrykk om at det er medaljene som teller, og oftest rangeres land på denne måten.

Kommentatorene kommer sjelden innom idretter som ikke utøves i olympiske leker. Når dette skjer så er det imidlertid som regel fordi det gir muligheten til å nevne en eller annen norsk idrettsprestasjon:

Når Island ankommer stadion får Line Andersen med seg at de ikke har klart å hevde seg medaljemessig i OL, før hun nevner at ”de tapte også for Norge i håndball-EM nylig, litt skadefro kan vi jo vel kanskje være”.

Enda verre går det utover San Marino etter at Ove Eriksen har nevnt at vi har møtt de i landskamp i fotball flere ganger og Line Andersen følger på: ”Og vi slo dem uten at det kanskje var noen bragd”, og Ove Eriksen tilføyer: ”Ja, de banker vi lett”. Denne holdningen stammer for øvrig mest sannsynlig fra en norsk 10-0 seier over San Marino så langt tilbake som i 1992, som altså langt i fra er glemt.

Det er alt i alt et enormt prestasjonsfokus og en oppbygging av forventninger til Norge og holdninger som sier at Norge er en topp idrettsnasjon. Slike forventninger NRK1s kommentator la opp til under åpningsseremonien viste seg også til å være temmelig feil. Etter OL kunne ikke Norge telle så mange medaljer forventningene tilsa, og det hadde selvsagt vært interessant å undersøke om det forekom særlig endringer av diskursen under OL, ettersom det viste seg at Norge ikke presterte i tråd med forventningen.

Det man kan lese ut av kommentarene som ble gitt om Norge og spesielt (politisk, økonomisk, idrettslig og historisk sett) store land i denne sammenhengen tyder på at dette er en arena hvor det er rom for å plassere Norge helt i sentrum for begivenhetene, som en viktig aktør på den globale arenaen. Om dette har så mye med realiteten å gjøre er dog en helt annen sak, for i det store og hele er Norge en perifer nasjon i forhold til de fleste landene kommentatorene plasserer Norge i samme bås med.

Periferien

Aller først her er jeg nødt til å understreke at når det gjelder vinter-OL så er det ikke til å unngå at geografi, klima, er en faktor som er determinerende for en god del lands muligheter til å hevde seg. For å drive aktivt med vinteridrett er man (stort sett) avhengig av et kjølig klima, så det er ikke unaturlig at land fra sørlige kontinenter ofte stiller med små tropper og som oftest ikke har deltakere i verdenstoppen når det gjelder vinteridrett.

Dette påpekes også til stadighet av NRK1s kommentatorer, her ved Line Andersen: ”Albania er nummer to i paraden, de har ingen medaljer i vinterlekene. Kanskje ikke så rart, plasseringen er ved Adriaterhavet” og ”Det er kanskje ikke så rart at denne troppen er litt liten. Madagaskar har sin beliggenhet i det indiske hav, kanskje ikke nærmest snø og is”.

I følge Ove Eriksen er det imidlertid ikke så enkelt som at det *kun* er geografi som spiller inn: ”Det er jo ganske mange små nasjoner som deltar, mange har ikke det grunnlaget og de ressursene som økonomisk sterke nasjoner har, og det handler jo veldig mye om penger dette her, skal du klare å hevde deg i internasjonal idrett i 2006”.

Landene som befinner seg lengst ut i periferien i ’det norske verdensbildet’ som presenteres av NRK1s kommentatorer er nesten uten unntak land fra Asia, Afrika, Sør og Mellom-Amerika og Karibia.

Asia/Midtøsten

Før det første kan jeg her ta med at ikke alle asiatiske land regnes som sjanseløse. Land som Japan, Kina og Sør-Korea befinner seg en plass mellom sentrum og periferien. De gis ikke egenskaper som tilsier at de skal komme opp blant ’de store nasjonene’, men gis gode

muligheter for å oppnå en viss suksess, i likhet med de fleste europeiske land som ikke er tatt helt opp i det gode selskap.

Ove Eriksen mener at ”vi må kunne si at filmlandet India produserer flere spillefilmer i året enn noe annet land, men de produserer ingen medaljer i vinterlekene”, før Line Andersen følger opp med at Iran ikke gjør det heller: ”Iran har jo verdens øyne rettet mot seg når det gjelder deres atomprogram, men det gjenstår vel å se om noen legger spesielt godt merke til dem her i Torino, sannsynligvis blir de relativt usynlige, men vi skal ønske hjertelig velkommen til disse fem deltagerne også” og med en setning har hun for en liten stund desarmert Iran, i alle fall for hva OL angår.

Land fra Asia og Midtøsten får ellers liten eller ingen omtale annet sin nasjonalitet og levnes ingen muligheter til å hevde seg – men de ønskes hjertelig velkommen og det trekkes ofte frem, som for så mange andre, at de fleste er smilende og fornøyde.

Afrika

Ove Eriksen mener ”det er hyggelig at flere afrikanske nasjoner er med i vinterlekene, som ser ut til bare å bli større og større”. Men selv om det er hyggelig at afrikanske land deltar så betyr ikke det at han levner de særlige muligheter: Senegal ”har ingen meritter verken å se fram til, eller fra fortiden”, men Line Andersen får med seg at ”i det afrikanske mesterskapet i fotball så har de gjort seg gjeldende”.

Etiopia skulle stille for første gang i Torino og ble ønsket ”ekstra hjertelig og varmt velkommen” av Line Andersen, før hun fortsatte med: ”Flaggbæreren heter Teklemariam og er langrennsløper. Fantastisk å se en langrennsløper med sånt hår” (en kommentar jeg kommer tilbake til nedenfor). I denne sammenhengen levnes imidlertid ikke landet noen muligheter av Ove Eriksen: ”hadde det vært helt bar bakke og piggsko, så tror jeg nok at Etiopia skulle klart å hevde seg langt bedre enn de klarer denne gangen”. Kenya levnes heller ikke særlige muligheter, ”men de [kenyanere, afrikanere?] er jo spesialister på langdistanse, så kanskje om noen år. Muligens.” sier Ove Eriksen uten overbevisning. I likhet med Etiopia så er det muligheter i langdistanseløp på friidrettsbanen eller maraton som later til å være Kenyas mulighet. Afrikaneres største styrke later altså til å være løping.

De afrikanske nasjonene tillegges ellers ingen særlige muligheter og marginaliseres vekk i denne sammenhengen. Afrikanske nasjoner får heller ikke noe særlig omtale, i likhet med de asiatiske.

Sør- og Mellom-Amerika / Karibia

NRK1s kommentatorer legger ofte andre egenskaper til deltagerlandene som de mener ikke kan hevde seg i vinter-OL, slik som det ovenfor er vist eksempler på, både fra asiatiske og afrikanske land, og Brasil er ikke noe unntak. I følge Line Andersen deltar landet ”i vinter-OL for 5.gang, til tross for at nordmenn sannsynligvis forbinder de mest med fotball og bikinier.”

Det mest slående når man ser på kommentarene land fra denne regionen gis er imidlertid de nesten fremstilles som maskoter for lekene, som morsomme innslag. Som nevnt så ble det kommentert at det var fantastisk å se en langrennsløper med slik hår som deltageren fra Etiopia.

Når det gjelder denne regionen så uttrykkes det skuffelse over at flaggbæreren fra Bermuda ikke går i Bermuda-shorts, noe han visstnok hadde gjort i Salt Lake City.

Jamaica, som for øvrig ikke stilte med noen deltagere denne gangen ble også dratt inn i denne sammenhengen av Line Andersen: ”det er jo sånn at de som sanker mest medaljer er de samme landene stort sett fra år til år. Litt kjedelig, for det hadde jo vært morsomt om vi hadde fått noen, et jamaicansk gull i langrenn kanskje.”

Når Jomfruøyene kommer inn på Stadio Olimpico så påpeker Ove Eriksen at det er ”en svært så liten nasjon i denne sammenhengen, med det olympiske mottoet er jo ’det handler ikke bare om å vinne, det handler også om å delta’, og de gir jo en spesiell sjarm til disse olympiske lekene.”

Sjarm altså, men det er alt. Land fra sørlige strøk regnes ikke som konkurrenter til Norge overhodet. Det er kanskje ikke så overraskende heller, men disse landenes utøvere har sannsynligvis verken noen intensjoner eller ønsker om å bli redusert til å være maskoter for det norske folk. Det er et paradoks dette med at det ikke bare handler om å vinne, men også om å delta, for kommentarer som dette gis kun til nasjoner og deltagere som befinner seg i periferien. Det er ’de andre’ som er i de olympiske leker for å delta, mens Norge derimot er på plass for å vinne.

Det var en gang...

De geopolitiske orienteringene hos NRK1s kommentatorer ble i alle høyeste grad sett med Norske, vestlige, kapitalistiske øyne. Når Russland ankommer Stadio Olimpico, eller som Ove Eriksen sa det, det er ”russernes inntog som forestår”, så nevnes det blant annet hvor mange medaljer som ble tatt ”så lenge Sovjetunionen eksisterte”. Det er flere referanser til Sovjetunionen under seremonien: Armenia er ”den minste av de 15 tidligere Sovjetstatene”, Aserbajdsjan ”var den første sovjetiske republikken som erklærte uavhengighet i 1991” og Moldova ble ”uavhengig stat i 91, etter Sovjetregimets fall”.

Det tidligere Sovjetunionen eksisterer altså ikke lengre, men det tidligere maktsenteret fra den kalde krigen er altså lang i fra glemte. Det fungerer som et referansepunkt for de nye, og mindre kjente, statene som nå konkurrerer under egne flagg.

Hong Kong konkurrerer også under eget flagg, men det hindrer ikke kommentatorene i å trekke frem en historisk hendelse. Hong Kong som ”ble underlagt Kina for noen år siden, de har en stor grad av selvstyre i alle saker, bortsett fra utenrikspolitikk og forsvar”.

Iran nevnes som sagt i forbindelse med sitt atomprogram. Kontroverser som har nådd de globale mediers søkelys trekkes imidlertid aldri frem i forbindelse med vestlige land, USA slipper for eksempel fokus på krigen i Irak eller krigen mot terror.

Det er imidlertid ikke kun øst for Norge at man finner historiske referansepunkter. Historien slipper nemlig heller ikke helt taket på Sør-Afrika. Ove Eriksen holder på å forsnakke seg i det landet ankommer Stadio Olimpico: Sør-Afrika ”er, eh, eller, var utestengt fra OL fra 64 til 88 på grunn av sin apartheid politikk.” Til tross for de historiske omveltningene i Sør-Afrika klarer altså ikke Eriksen å unngå å trekke frem skyggesiden av landets historie.

Det er slående hvordan det så konsistent er motsetninger til det norske, eller om du vil, vestlige verdensbildet som trekkes frem som referansepunkter når kommentatorene orienterer seg.

Konkluderende bemerkninger

Å reproducere den offisielle tolkningen av seremonien i en slik grad det ble gjort av NRK1s kommentatorer er selvsagt kritikkverdig, for det hadde ikke skullet så mye til for at man kunne presentert et litt mer nyansert bildet av Italia.

Kontrasten mellom kommentarene under feiringen av Italia og den olympiske ideologien, og under atletenes innmarsj er paradoksale, for det er god avstand mellom den olympiske ideologien og det som kommer frem fra NRK1s kommentatorer under innmarsjen.

I en analyse av Tysk fjernsyns dekning av åpningsseremonien i Salt Lake City 2002 av Friedrich m.fl. (2002:6) vises det til at reporteren på tysk fjernsyn bevisst avsto fra å kommentere sportslige forventninger. Kontrasten til kommentarene på NRK1 er i så måte stor, der sportslige forventninger og tidligere bragder går som en rød tråd hele veien gjennom atletenes innmarsj. Det er ingen tvil om det er et fokus på Norge som en, i denne sammenhengen, stor idrettsnasjon, det er en plassering av Norge i sentrum og en tydelig avstand til land i periferien – både sportslig, historisk, geografisk og økonomisk.

Dette er en sammenheng der Norge fremheves, i egne øyne, som en viktig nasjon med store bragder å se tilbake på, og store bragder i vente, og det er en stor kontrast fra Norge og til de nasjonene som av kommentatorene reduseres til å være lekenes maskoter.

Norge fremstår i kommentarene som et land som i all hovedsak er med i OL for å konkurrere med økonomiske og politiske størrelser, og som på så måte kan sammenligne seg selv med disse. En mulig årsak til dette kan være at vinter-OL blir sett på som en av de eneste, om ikke den eneste, arenaen hvor Norge kan hevde seg i like store grad som, eller bedre enn, tradisjonelt langt større nasjoner på den globale arenaen, siden vinter-OL er et eventyr der Norge har tradisjoner for å gjøre det bra.

De norske prestasjonene i Torino var ikke i nærheten av de forventningene det ble bygd opp til under åpningsseremonien (og sannsynligvis i aviser og andre fjernsynssendinger). To dager etter at OL var ferdig kunne man imidlertid lese følgende gladnyhet på NRK1s nettsider: "Norge på medaljetoppen i OL":

Det gikk dårlig for Norge under Torinolekene. Men Norge beholder en klar førsteplass på listen over medaljefordelingen når vi ser alle de tjue vinterlekene under ett.

Fortsatt er det slik at ingen andre nasjoner har vunnet så mange gullmedaljer som Norge. Ingen andre har flere sølvmedaljer heller. Når det gjelder antall bronsemedaljer ligger Norge også fortsatt på toppen.

I enkelte presseorganer kunne vi lese foran Torinolekene at Norge kunne få sin gullmedalje nummer hundre allerede under lekenes første eller andre dag.

Slik gikk det som kjent ikke.

Fortsatt har Norge til gode å få sin gullmedalje nummer hundre. Norge har nå 98 gull, 98 sølv og 84 bronse. Kanskje vi skal oppleve å få sølvmedalje nummer hundre før vi får gullmedalje nummer hundre?

Det er forøvrig interessant å legge merke til at da vinterlekene sist gikk i Italia, i Cortina i 1956, ble det heller ingen stor medaljehøst til Norge. Den gangen endte Norge med to gull, en sølv og en bronsemedalje.

”Heldigvis” kan en såret nasjonal stolthet rettes opp med fantastisk statistikk. Dårlige resultater til tross, nederst i artikkelen kan man lese medaljestatistikken hvor Norge er på topp, foran andre vinterolympiske storheter som USA, Sovjetunionen, Østerrike og Tyskland. Heldigvis for Norge så holdes Sovjetunionen og Russland separat, og det samme gjøres med Øst-Tyskland, Vest-Tyskland og Tyskland. Hvis ikke hadde ikke Norge kunnet plassert seg helt på topp. Statistikken har berget Norge enn så lenge.

Litteraturliste:

- Blain, Neil, Raymond Boyle og Hugh O’Donnel (1993): Sport and national identity in the European media. Leicester: Leicester University Press
- Klausen, Arne Martin (red.) (1999): Olympic games as performance and public event: the case of the XVII Winter Olympic Games in Norway. New York: Berghahn Books
- O’Donnel, Hugh (1994): ”Mapping the mythical: A geopolitics of National Sporting Stereotypes”, *Discourse and society* vol. 5 (3), side 345-380
- Puijk, Roel (red.) (1997): Global spotlights on Lillehammer: how the world viewed Norway during the 1994 Winter Olympics. London: J. Libbey Media, Faculty of Humanities, University of Luton
- Tomlinson, Alan (1996): ”Olympic spectacle: opening ceremonies and some paradoxes of globalization”, *Media, Culture & Society* vol. 18, side 583-602

Internett

- Friedrich, Jasper A., Hans-Jörg Stiehler og Lothar Mikos (2002, juli): “ ’With a lot of fairness...’ – Analysis of German Coverage during the Opening Ceremony of the Olympic Games in Salt Lake City 2002”, Paper given at the 23 Conference and General Assembly of the International Association for Media and Communication Research: http://www.portalcomunicacion.com/bcn2002/n_eng/programme/prog_ind/papers/f/pdf/d_f010wg20_fired.pdf
- Helljesen, Geir (28.2.2006), “Norge på medaljetoppen”, http://www.nrk.no/sport/meisterskap/torino_2006/5517543.html
- “Opening Ceremony Media Guide, XX Olympic Winter Games – Torino 2006” (udatert) Tilgjengelig: http://www.torino2006.org/ENG/OlympicGames/bin/page/C_3_page_eng_283_paragraphs_parafo_21_attachments_allegato_13_object.pdf

Analysemateriale

OL Torino 2006: Åpningsseremonien (NRK1, 10.2.2006), kommentert av Ove Eriksen og Line Andersen

Aviser

- ”Gull, Sarajevo!”, Aftenposten Aften, 9. februar 1984
- ”Torino ble italiensk vertsby”, Aftenposten Morgen, 12. februar 2006